

KOOPERATİF BÜLTENİ

EYLÜL 2024

İçindekiler

1. TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK	3
2. BAKANLIĞIMIZ GÖREV ALANINDAKİ KOOPERATİFLER.....	5
2.1 Bakanlığımız Görev Alanında Kurulan Kooperatiflere İlişkin Bilgiler	8
3. KOOPERATİF ÜST KURULUŞLARI	11
3.1 Türkiye Milli Kooperatifler Birliği	11
3.2 Merkez Birlikler	11
3.2.1 Kredi Kefalet Kooperatifleri Aracılığıyla Esnafa Verilen Krediler.....	12
3.3 Birlikler.....	14
4. KOOPERATİFLERİN DESTEKLENMESİ PROGRAMI (KOOPDES)	16
5. KOOPERATİFLERİN DIŞ TİCARET VERİLERİ	17
5.1 Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına (BEC) Göre İhracat	18
5.2 Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına (SITC) Göre İhracat	18
5.3 Teknoloji Sınıflamasına Göre İhracat.....	19
5.4 Ülkelere Göre İhracat	20
5.5 2024 Yılı Mevcut Durum.....	20

1. TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK

Bakanlığımız; Türk Hukuk sistemi içinde özel önem verilen ve düzenleme yapılan bir ortaklık modeli olan kooperatifler aracılığıyla toplumun geniş kesimlerine önemli hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetlerin yürütülmesinde Bakanlığımız yanı sıra Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı görev ve sorumluluk sahibidir.

Kooperatiflerin üst örgütlenmesinde ilk adım Birlikler olup, Birliklerin örgütlenmesiyle de Merkez Birliği kurulmaktadır. Merkez Birliklerinin oluşturduğu en üst yapı Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'dir.

Kooperatifler genellikle faaliyet alanlarına göre sınıflandırılmaktadır. Halen, Bakanlığımız görev alanında **33**, Tarım ve Orman Bakanlığı görev alanında **5** ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı görev alanında **5** olmak üzere toplam **43** türde kooperatif bulunmaktadır. Bültende yer alan kooperatif ortaklarına ilişkin istatistiki bilgiler 30.09.2024 tarihi itibarıyla Kooperatif Bilgi Sistemi (KOOPBİS)'den alınmıştır. Bununla birlikte KOOPBİS'e veri girişleri 26 Nisan 2025 tarihine kadar devam edeceğinden, kooperatiflere ve ortaklara ilişkin bilgiler nihai verileri oluşturmamaktadır.

Bununla birlikte, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda 26.10.2021 tarihinde yapılan değişiklikler sonrasında kooperatiflerin örnek anasözleşmeleri yeniden hazırlanmıştır. Bu çerçevede, 31.05.2022 tarihi itibaren Bakanlığımızca yayımlanan 27 adet örnek anasözleşme türleri aşağıdaki tabloda sıralanmıştır. Yeni kooperatif kuruluşlarında bu örnek anasözleşmeler kullanılmaktadır.

Tablo-1. Örnek Anasözleşmesi bulunan kooperatif türleri

SN	ÖRNEK ANASÖZLEŞMESİ BULUNAN KOOPERATİF TÜRLERİ
1	Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Kooperatifi
2	Çocuk Bakım Hizmetleri Kooperatifi
3	Deniz Yolcu Taşıma Kooperatifi
4	Deniz Yük Taşıma Kooperatifi
5	Eğitim Kooperatifi
6	Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi
7	Fikri Mülkiyet Hakları ve Proje Danışmanlığı Kooperatifi
8	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi
9	Hizmet Kooperatifi
10	İşletme Kooperatifi
11	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
12	Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifi
13	Karayolu Yük Taşıma Kooperatifi
14	Karşılıklı Sigorta Kooperatifi

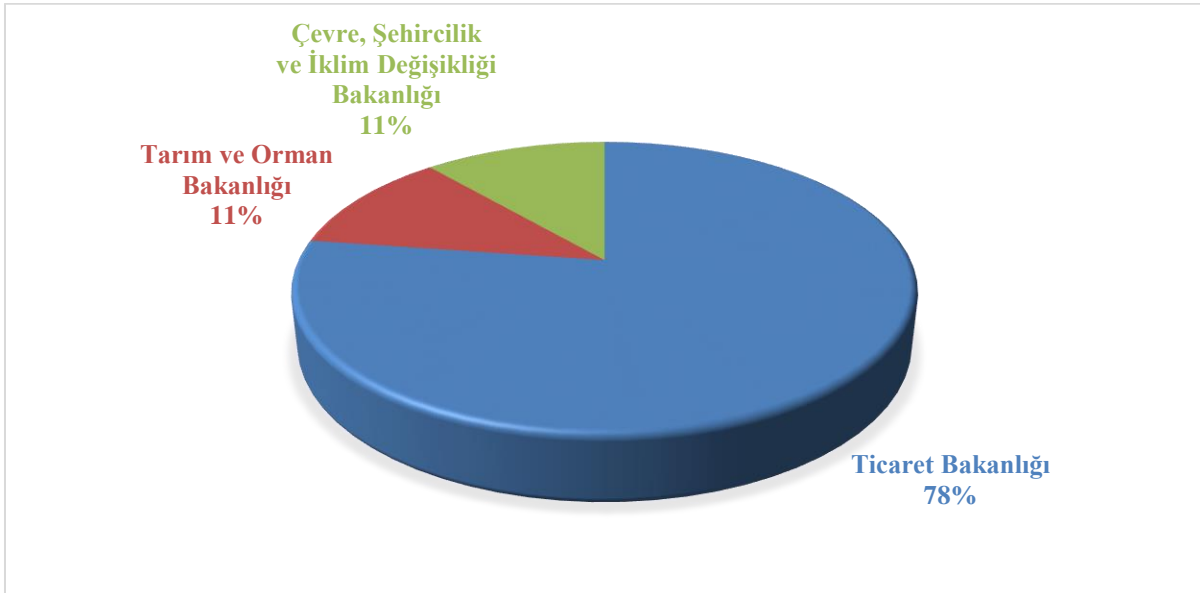

15	Küçük Sanat Kooperatifi
16	Pazarcılar İşletme Kooperatifi
17	Sağlık Hizmetleri Kooperatifi
18	Site İşletme Kooperatifi
19	Tarım Satış Kooperatifi
20	Taşıma ve İşletme Kooperatifi
21	Tedarik ve Dağıtım Kooperatifi
22	Temin ve Tevzi Kooperatifi
23	Turizm Geliştirme Kooperatifi
24	Tüketim Kooperatifi
25	Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
26	Yaş Sebze ve Meyve Pazarlama Kooperatifi
27	Yenilenebilir Enerji Üretim Kooperatifi

Ülkemizde faal ve faal olmayan, **48.640** kooperatif, **324 birlik**, **14 merkez birlik** ve **1 Türkiye Milli Kooperatifler Birliği** bulunmaktadır. Mevcut durumda Kooperatif Bilgi Sistemine (KOOPBİS) kayıtlı ortak sayısı **4.170.086**'dır¹. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun Geçici 8 inci maddesi kapsamında kooperatiflerin sisteme veri girişleri 26/04/2025 tarihine kadar devam etmektedir.

Bakanlıkların görev alanına giren kooperatiflerin tür sayısına göre dağılımı Şekil-1'de, özetlenmiştir.

Şekil-1. Bakanlıklara göre kooperatif tür sayılarının oransal dağılımı (30 Eylül 2024 itibarıyla)

¹ 30 Eylül 2024

2. BAKANLIĞIMIZ GÖREV ALANINDAKİ KOOPERATİFLER

Bakanlığımız görev alanındaki faal ve faal olmayan kooperatiflerin verilerinde bakıldığında;

- *Kooperatif sayısı 11.438,*
- *Kooperatif Birlik sayısı 91,*
- *Kooperatif Merkez Birlik sayısı 3,*
- *Kooperatif Milli Birlik sayısı 1,*
- *Birliklere ortak kooperatif sayısı 1.647,*
- *Kooperatif ortak sayısı 1.559.852,*

olduğu görülmekte olup, kooperatiflerin birliklere ortak olma oranı **% 14,4** olarak gerçekleşmiştir.

Kooperatif türleri arasında;

- En fazla kooperatif sayısı olan tür **taşıma kooperatifleri**,
- En fazla ortak sayısı olan tür ise **kredi ve kefalet kooperatifleridir**.

Kooperatif Bilgi Sistemi verilerine bakıldığında bir kooperatifin **ortalama ortak sayısının 136 olduğu görülmektedir**.

Toplam kooperatif sayısına göre türleri sıraladığımızda;

- **5.194** kooperatifle taşıma kooperatifleri,
- **1.178** kooperatifle kadın kooperatifleri,
- **982** kooperatifle kredi kefalet kooperatifleri
- **876** kooperatifle gayrimenkul işletme kooperatifleri
- **807** kooperatifle işletme kooperatifleri,

Faal kooperatif sayısına göre türleri sıraladığımızda;

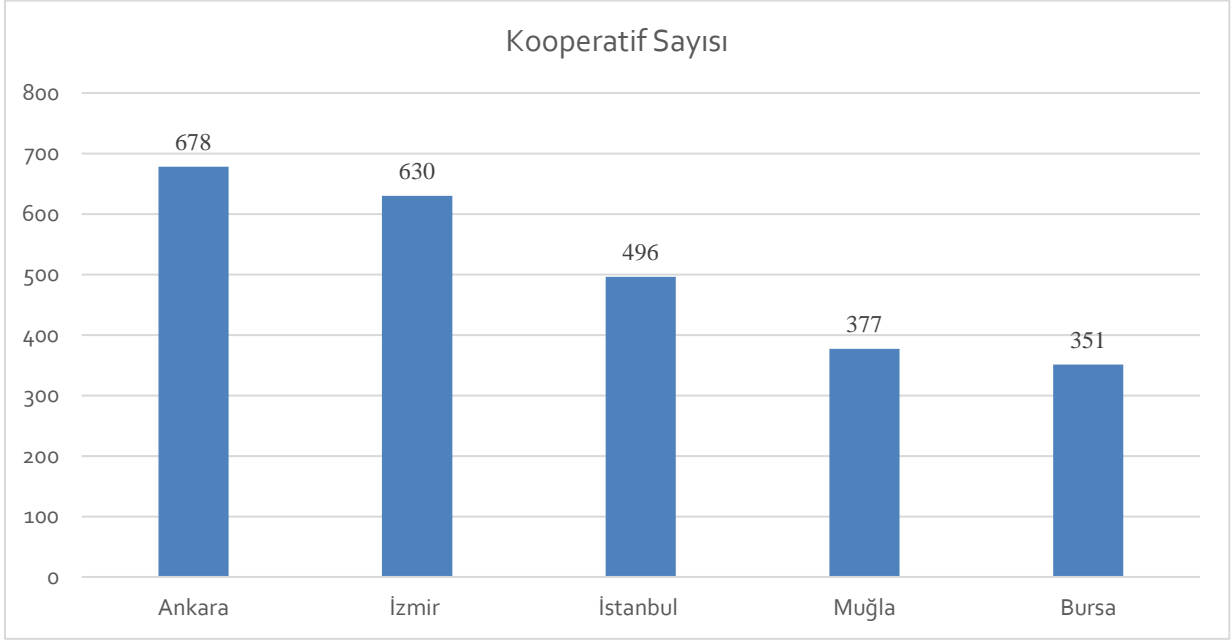
- **4.520** kooperatifle taşıma kooperatifleri,
- **1.090** kooperatifle kadın girişimi üretim ve işletme kooperatifleri,
- **973** kooperatifle esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatifleri,
- **850** kooperatifle gayrimenkul işletme kooperatifleri,
- **721** kooperatifle işletme kooperatifleri,

gelmektedir.

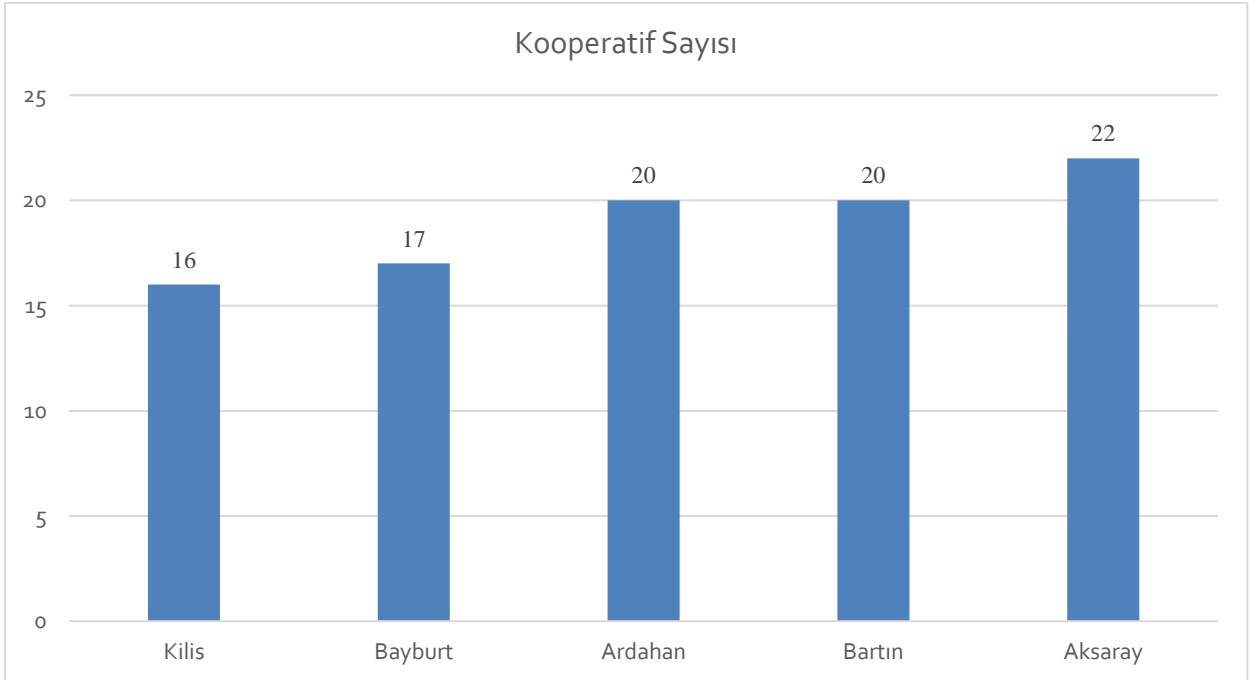
Ülkemizde bütün illerde kooperatif bulunmaktadır. Bakanlığımız yetki alanında en fazla sayıda faal kooperatif bulunan il Ankara (678) olup, en az sayıda faal kooperatif kurulan il Kilis (16)'dir. En fazla sayıda faal kooperatif bulunan ilk beş il Şekil-2'de, en az sayıda faal kooperatif bulunan ilk 5 il ise Şekil-3'te gösterilmektedir.

Şekil-2. En fazla sayıda faal kooperatif bulunan beş il (30 Eylül 2024 itibariyle)

Şekil-3. En az sayıda faal kooperatif bulunan beş il (30 Eylül 2024 itibariyle)

Bakanlığımız görev alanında toplam kooperatif sayısına göre (faal ve faal olmayan) kooperatif ve ortak sayılarının dağılımı Tablo-2’de gösterilmiştir.

Tablo-2. Bakanlığımız görev alanındaki kooperatif ve ortak sayıları (30 Eylül 2024 itibarıyla)

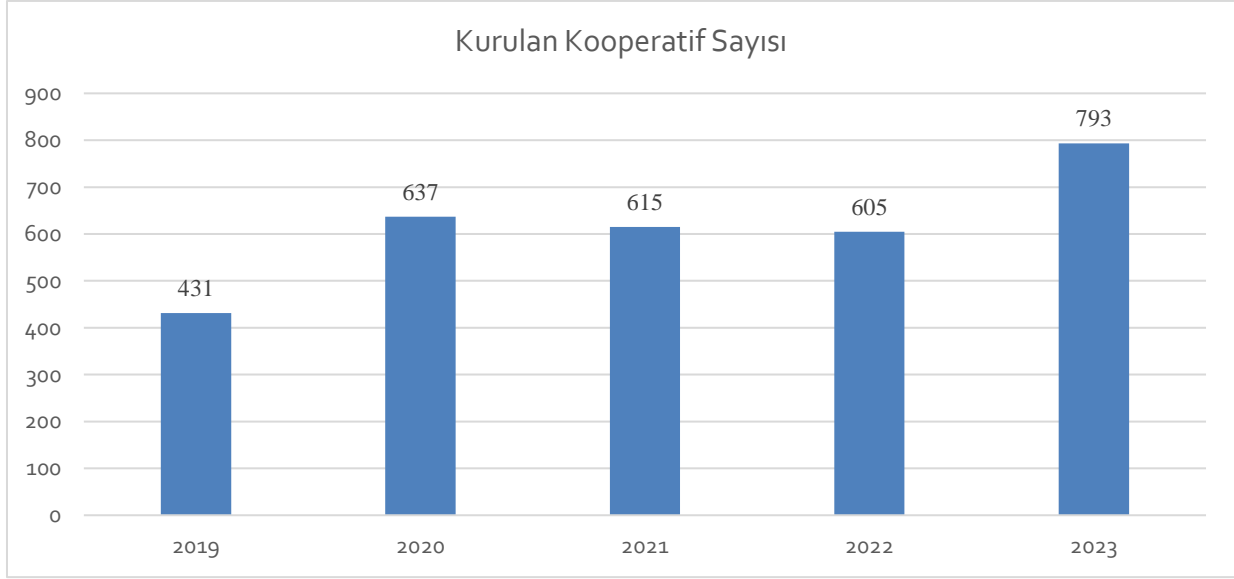
KOOPERATİFLER	KOOPERATİF SAYISI	ORTAK SAYISI
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME KOOPERATİFİ	18	150
DENİZ YOLCU TAŞIMA KOOPERATİFİ	64	1.079
DENİZ YÜK TAŞIMA KOOPERATİFİ	1	10
EĞİTİM KOOPERATİFİ	55	3.045
ELEKTRİK ENERJİSİ ÜRETİM VE TÜKETİM KOOPERATİFİ	6	46
ESNAF VE SANATKÂRLAR KREDİ VE KEFALET KOOPERATİFİ	982	857.144
FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI VE PROJE DANIŞMANLIĞI KOOPERATİFİ	8	62
GAYRİMENKUL İŞLETME KOOPERATİFİ	876	53.472
HAMALLAR TAŞIMA KOOPERATİFİ	2	7
HİZMET KOOPERATİFİ	118	1.791
İŞLETME KOOPERATİFİ	807	96.365
KADIN GİRİŞİMİ ÜRETİM VE İŞLETME KOOPERATİFİ	1.178	14.124
KALKINMA KOOPERATİFİ	34	1.056
KARAYOLU YOLCU TAŞIMA KOOPERATİFİ	1.170	30.737
KARAYOLU YÜK TAŞIMA KOOPERATİFİ	348	18.327
KÜÇÜK SANAT KOOPERATİFİ	52	1.200
MOTORLU TAŞIYICILAR KOOPERATİFİ	3.558	92.324
PAZARCILAR İŞLETME KOOPERATİFİ	5	191
SAĞLIK HİZMETLERİ KOOPERATİFİ	1	7
SİGORTA KOOPERATİFİ	4	89
SİTE İŞLETME KOOPERATİFİ	37	11.870
TARIM SATIŞ KOOPERATİFİ	325	261.176
TAŞIMA VE İŞLETME KOOPERATİFİ	51	1.669
TEDARİK VE DAĞITIM KOOPERATİFİ	2	22
TEDARİK VE KEFALET KOOPERATİFİ	1	0
TEMİN VE TEVZİ KOOPERATİFİ	126	25.471
TÜKETİM KOOPERATİFİ	675	44.028
TURİZM GELİŞTİRME KOOPERATİFİ	513	18.196
ÜRETİM VE PAZARLAMA KOOPERATİFİ	352	16.623
YARDIMLAŞMA KOOPERATİFİ	12	6.459
YAŞ SEBZE VE MEYVE PAZARLAMA KOOPERATİFİ	22	1.837
YAYINCILIK KOOPERATİFİ	10	54
YENİLENEBİLİR ENERJİ ÜRETİM KOOPERATİFİ	25	1.221
TOPLAM	11.438	1.559.852

2.1 Bakanlığımız Görev Alanında Kurulan Kooperatiflere İlişkin Bilgiler

Bakanlığımız görev alan kooperatif kuruluş sayılarında 2020 ve 2023 yıllarda diğer yıllara nispeten daha fazla artış gerçekleşmiştir. Söz konusu kooperatiflerin yıllar itibariyle kuruluş sayılarına Şekil-4’te yer verilmiştir.

Şekil-4. Bakanlığımız görev alanında kurulan kooperatif sayıları (2019-2023)

Yukarıdaki şekilde yer verilen bilgiler ışığında kuruluş sayıları itibariyle kooperatif türlerine göre sıraladığımızda 2019-2022 yılları arasında en fazla kurulan kooperatif türü **Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi**'dir. 2023 yılında ise **“Gayrimenkul İşletme Kooperatifi”** en fazla kurulan kooperatif türüdür. Kooperatif türlerine göre en fazla kurulanlara ilişkin bilgiler Tablo-3’te yer almaktadır.

Tablo-3. Bakanlığımız görev alanında kurulan kooperatiflerin türlerine göre sayıları (ilk üç)

Yıl	Kooperatif Tür	Sayı
2019	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	92
	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	77
	Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifi	58
2020	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	253
	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	94
	Üretim ve Pazarlama Kooperatifi	76
2021	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	328
	İşletme Kooperatifi	63
	Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifi	39
2022	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	227
	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	112

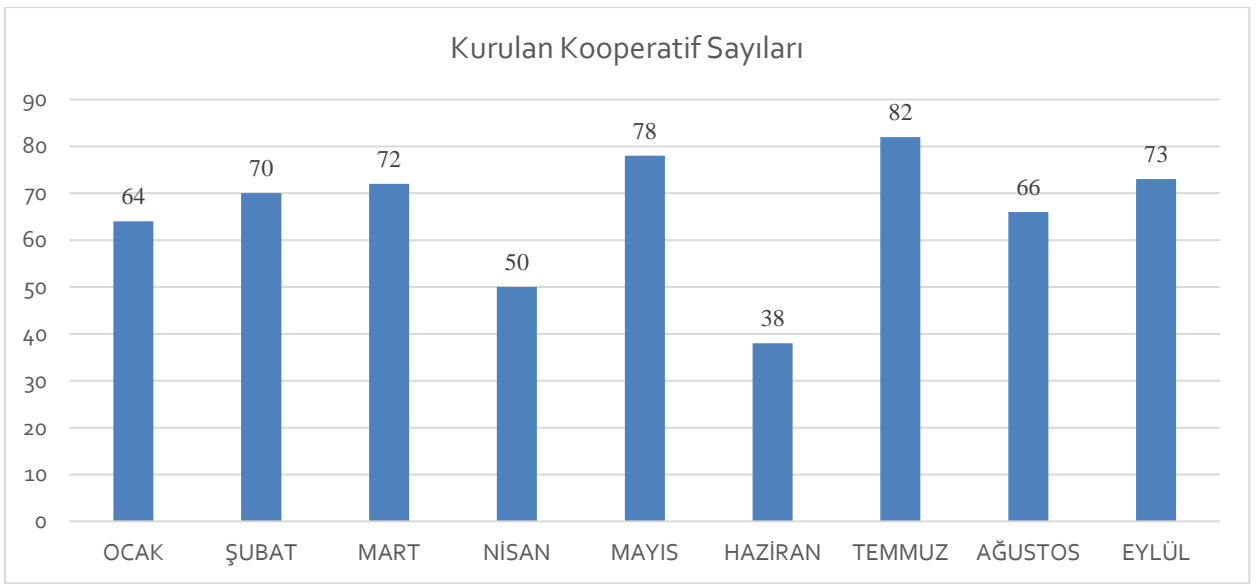

	Turizm Geliştirme Kooperatifi	64
2023	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	288
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	183
	İşletme Kooperatifi	88

Bununla birlikte; 2024 yılının ilk 9 aylık döneminde kooperatif kuruluş sayısı **593'tür**. Bu dönemde en fazla kooperatif Temmuz ayında kurulmuştur. Kooperatif kuruluşlarına ilişkin 2024 yılı ilk 9 aylık bilgileri Şekil-5'de yer almaktadır.

Şekil-5. Bakanlığımız görev alanında kurulan kooperatif sayıları (Ocak-Eylül 2024)

Yukarıdaki şekilde yer verilen bilgiler ışığında kuruluş sayıları itibariyle kooperatif türlerine göre sıraladığımızda Ocak ve Temmuz aylarında en fazla kurulan kooperatif türü **Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi** iken; Şubat, Nisan, Mayıs, Haziran, Ağustos ve Eylül aylarında **Gayrimenkul İşletme Kooperatifi**'dir. Mart ayında ise bu iki kooperatif türünün kuruluş sayıları eşit ve en fazladır. Kooperatif türlerine göre en fazla kurulanlara ilişkin bilgiler Tablo-4'te yer almaktadır.

Tablo-4. Bakanlığımız görev alanında en çok kurulan ilk üç kooperatifin türlerine göre sayıları (Ocak - Eylül 2024)

Aylar	Kooperatif Tür	Sayı
Ocak	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	19
	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	18
	İşletme Kooperatifi	7
Şubat	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	21
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	14
	İşletme Kooperatifi	11
Mart	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	22
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	22
	Turizm Geliştirme Kooperatifi	9
Nisan	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	18
	Turizm Geliştirme Kooperatifi	12
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	11
Mayıs	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	26
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	15
	İşletme Kooperatifi	10
Haziran	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	12
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	12
	Karayolu Yük Taşıma Kooperatifi	4
Temmuz	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	29
	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	17
	Turizm Geliştirme Kooperatifi	12
Ağustos	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	21
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	15
	Turizm Geliştirme Kooperatifi	13
Eylül	Gayrimenkul İşletme Kooperatifi	29
	Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	18
	Turizm Geliştirme Kooperatifi	16

3. KOOPERATİF ÜST KURULUŞLARI

Kooperatiflerin örgütlenmesinde ilk adım Birlikler olup, faaliyet alanına göre Birlikler Merkez Birliklerini kurmaktadır. Birlikler ve Merkez Birlikleri de Türkiye Milli Kooperatifler Birliğine ortak olabilmektedir.

3.1 Türkiye Milli Kooperatifler Birliği

Türkiye Milli Kooperatifler Birliği 1991 yılında kurulmuş olup ülkemizde kooperatiflerin en üst örgütlü yapısıdır. Ortakları; **11 Merkez Birliği ve 3 Bağımsız Birliktir**. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği ortakları olan merkez birlikleri ile bağımsız birliklerin listesi Tablo-5’de gösterilmektedir.

Tablo-5. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Ortakları

SN	Merkez Birliği
1	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOMB)
2	Türkiye Kent Kooperatifleri Merkez Birliği (TÜRKKENT)
3	Tüm Tüketim Kooperatifleri Merkez Birliği
4	Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği (OR-KOOP)
5	Türkiye S.S. Yapı Kooperatifleri Merkez Birliği (TÜRKKENT)
6	S.S. Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatif Birlikleri Merkez Birliği (Köy-Koop)
7	Tüm Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifleri Merkez Birliği
8	Su Ürünleri Kooperatifi Merkez Birliği (Sür-Koop)
9	Türkiye Sulama Kooperatifleri Merkez Birliği (Tüs-Koopbir)
10	Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği
11	Tarım Kooperatifleri Merkez Birliği (Tarım-Koop)
	Bağımsız Birlikler
1	Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği (Pankobirlik)
2	Tüm Eczacılar Üretim, Temin, Dağıtım Kooperatifleri Birliği
3	100 yıl Yapı Kooperatifleri Birliği

3.2 Merkez Birlikler

Bakanlığımız görev alanında bulunan kooperatiflerin kurduğu merkez birlikler;

- Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Merkez Birliği,
- Tüketim Kooperatifleri Merkez Birliği,
- Taşıyıcılar Kooperatifleri Merkez Birliği’dir.

Bu birliklerin ortak sayıları Tablo-6’da gösterilmektedir.

Tablo-6. Bakanlığımız görev alanındaki kooperatif merkez birlikleri

SN	Kooperatif Merkez Birliği Türleri	Merkez Birlik Sayısı	Ortak Sayısı
1	TÜRKİYE ESNAF VE SANATKÂRLAR KREDİ VE KEFALET KOOPERATİFLERİ BİRLİKLERİ MERKEZ BİRLİĞİ	1	32
2	TÜM MOTORLU TAŞIYICILAR KOOPERATİFLERİ MERKEZ BİRLİĞİ	1	18
3	TÜM TÜKETİM KOOPERATİFLERİ MERKEZ BİRLİĞİ	1	4
TOPLAM		3	54

3.2.1 Kredi Kefalet Kooperatifleri Aracılığıyla Esnafa Verilen Krediler

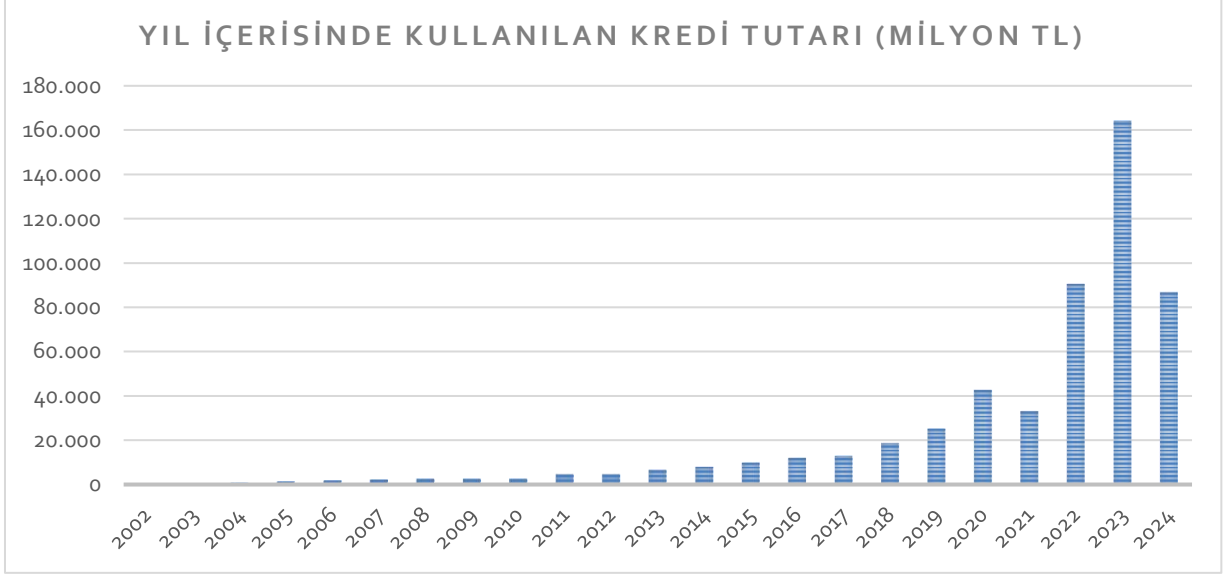
Türkiye’de faaliyet gösteren kooperatif merkez birlikleri arasında en fazla ortak sayısına sahip merkez birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOMB) olup, amacı “Esnaf ve sanatkârlara mesleki faaliyetleri için gerekli krediyi sağlamak veya kredi ve banka teminat mektubu almak üzere kefil olmak” olarak tanımlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda teşkil edilen Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri (ESKKK), ESKKK Birliklerine; bu birlikler ise TESKOMB’a ortaktır.

Esnaf ve sanatkârlar, ortağı oldukları Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri kefaletiyle Türkiye Halk Bankası’ndan Hazine sübvansiyonlu kredi kullanabilmektedir. Hazine sübvansiyonlu Esnaf Kredileri, %50 faiz sübvansiyonlu krediler ve sıfır faizli krediler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

2002 yılında kullanılan kredi tutarı 151 milyon TL ve kredilerde bakiyesi bulunan esnaf ve sanatkâr sayısı 63.523 iken, 2024 yılı içerisinde Eylül ayı sonu itibariyle kullanılan 180.763 adet kredinin (% 50 ve % 100 faiz indirimli) toplam tutarı ülkemiz genelinde 86,8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu kredilerin yıllar itibariyle kullanım tutarları Şekil-6’da gösterilmektedir.

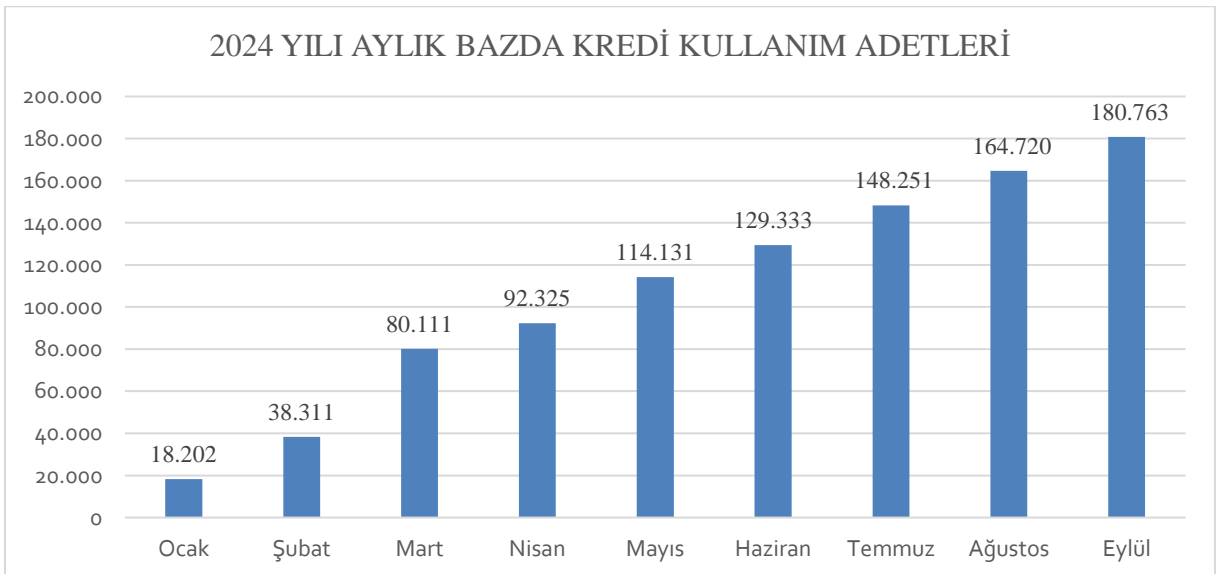

Şekil-6. Yıllar itibariyle kullanılan kredi tutarları (30 Eylül 2024 itibariyle)

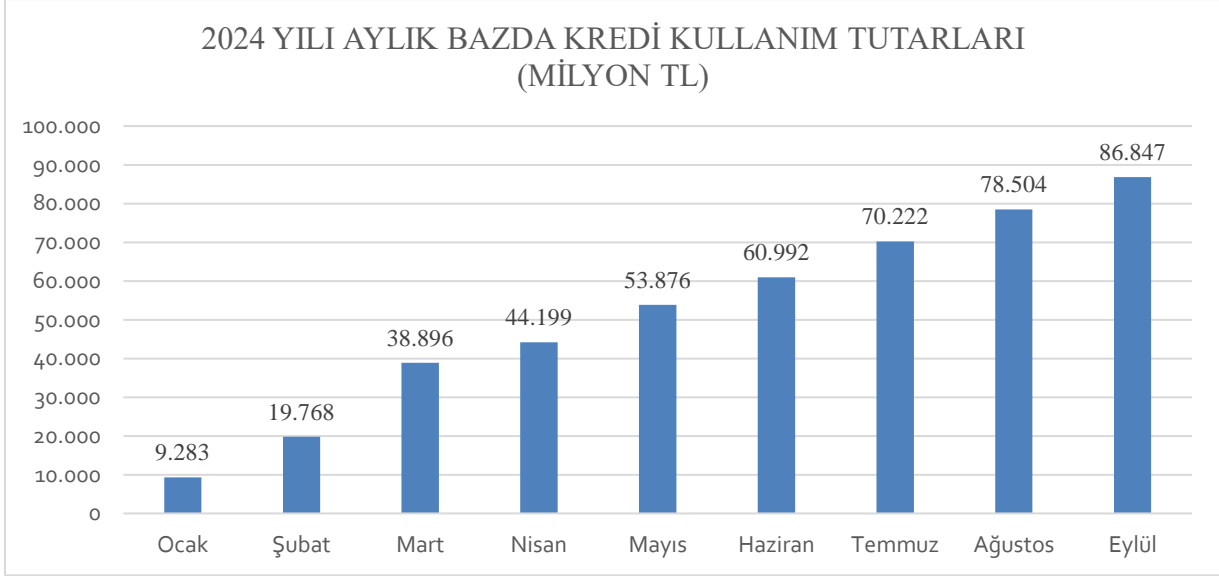
2024 yılı içindeki kredilerin kullanım adetlerine Şekil-7’de, kullanım tutarlarına ise Şekil-8’de yer verilmiştir. Grafiklerde gösterilen verilere, kümülatif olarak yer verilmiş olup ilgili ayın sonu itibariyle ulaşılan kullanım adedini göstermektedir.

Şekil-7. 2024 Yılı Aylık Bazda Kullandırım Adetleri (Verilere kümülatif olarak yer verilmiş olup ilgili ayın sonu itibariyle ulaşılan kullanım adedidir.)

Şekil-8. 2024 Yılı Aylık Bazda Kullanım Tutarları (Verilere kümülatif olarak yer verilmiş olup ilgili ayın sonu itibariyle ulaşılan kullanım tutarıdır.)

3.3 Birlikler

Bakanlığımız görev alanında bulunan kooperatifler 11 ayrı türde birlik halinde örgütlenmişlerdir. Merkez Birliklerine üye olan birlik sayısı 54 tür. Merkez Birliklerine üye olma oranı % 59 olarak gerçekleşmiştir.

Türlere göre; en fazla sayıda birlik 32 birlikle kredi kefalet kooperatiflerinde kurulmuş bunu sırasıyla, 29 birlikle taşıyıcı kooperatifleri ve 13 birlikle tarım satış kooperatifleri izlemektedir.

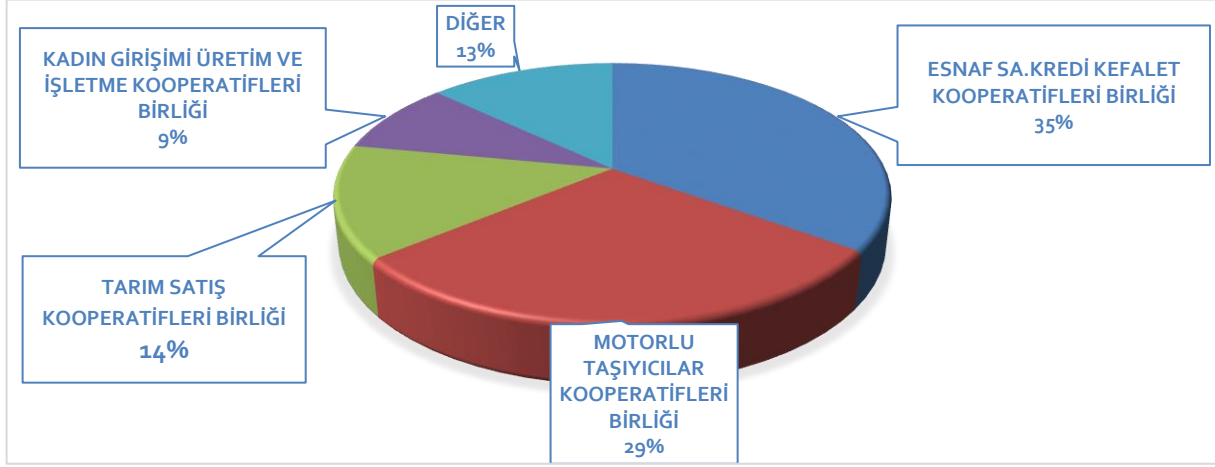
Birliklerin kurulduğu kooperatif türleri aşağıda gösterilmektedir;

- ✓ Deniz Yolcu Taşıma Kooperatifleri Birliği
- ✓ Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birliği
- ✓ İşletme Kooperatifleri Birliği
- ✓ Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri Birliği
- ✓ Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifleri Birliği
- ✓ Küçük Sanat Kooperatifleri Birliği
- ✓ Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifleri Birliği
- ✓ Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
- ✓ Tüketim Kooperatifleri Birliği
- ✓ Üretim Temin Dağıtım Kooperatifleri Birliği
- ✓ Üretim ve Pazarlama Kooperatifleri Birliği

Bakanlığımız görev alanında bulunan kooperatif birliklerinin türlere göre dağılımı Şekil-9'da gösterilmiştir.

Şekil-9. Faal olan birliklerin türlere göre dağılımı (30 Eylül 2024 itibariyle)

Ülkemizde faaliyet gösteren tarım satış kooperatifleri ve birlikleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler ise Tablo-7’de özetlenmektedir.

Tablo 7. Tarım satış kooperatifleri ve birlikleri (30 Eylül 2024 itibariyle)

BİRLİK ADI	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı	Personel Sayısı (Koop+Birlik+Bağlı Ortaklık+İşletme)	
			Daimi	Geçici
Fiskobirlik	50	114.301	493	150
Trakyabirlik	48	36.957	1.006	119
Tariş Pamuk Birliği	40	15.045	228	364
Çukobirlik	36	7.623	153	10
Tariş Zeytinyağı Birliği	30	17.407	332	217
Tariş Üzüm Birliği	13	8.616	196	236
Karadenizbirlik	12	20.745	93	59
Tariş İncir Birliği	12	3.496	68	372
Tiftikbirlik	10	636	7	1
Marmarabirlik	8	24.398	533	38
Gülbirlik	6	2.565	106	93
Kozabirlik	5	2.553	16	0
Antbirlik	5	2.408	239	27
Bağımsız Tarım Satış Kooperatifleri	11	1.029	44	1
TOPLAM	286	257.779	3.514	1.687
			5.201	

4. KOOPERATİFLERİN DESTEKLENMESİ PROGRAMI (KOOPDES)

Uygulanmasına ilişkin usul ve esasların Kooperatifçilik Proje Destek Yönetmeliği ile düzenlendiği Kooperatiflerin Desteklenmesi Programı (KOOPDES) ile kooperatif ve üst kuruluşlarının makine ve ekipman ile ilgili mal alımlarına, tanıtım faaliyetlerine ilişkin hizmet alımlarına ve nitelikli personel istihdamına yönelik Bakanlığımız tarafından hibe desteği sağlanmaktadır.

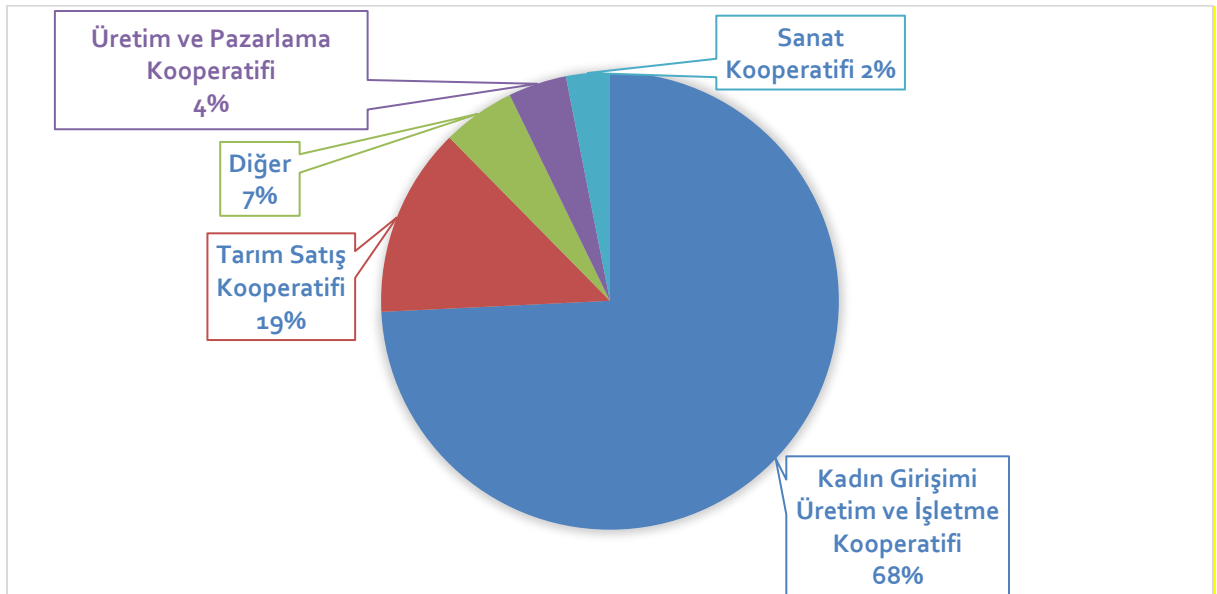
KOOPDES kapsamında kooperatif ve üst kuruluşlarınca Bakanlığımıza sunulan 147 kooperatifin 165 projesine 34,2 milyon TL tutarında hibe desteği sağlanmasına yönelik Merkez Proje Komisyonu kararı alınmıştır.

2024 yılında en çok başvurusu onaylanan kooperatif türü, 113 başvuruyla Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri olmuştur. Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri, 2024 yılında KOOPDES desteklerinden faydalanmaya hak kazanan kooperatiflerin %68'sini oluşturmaktadır.

Bu sayıyı 31 başvuru ile Tarım Satış Kooperatifleri takip etmektedir. Tarım Satış Kooperatifleri ise onaylanan başvuruların %19'unu oluşturmaktadır.

2024 yılı KOOPDES başvurularının kooperatif türlerine göre dağılımı Şekil-10'da gösterilmektedir.

Şekil-10. KOOPDES Başvurularının Kooperatif Türlerine Göre Dağılımı (2024)

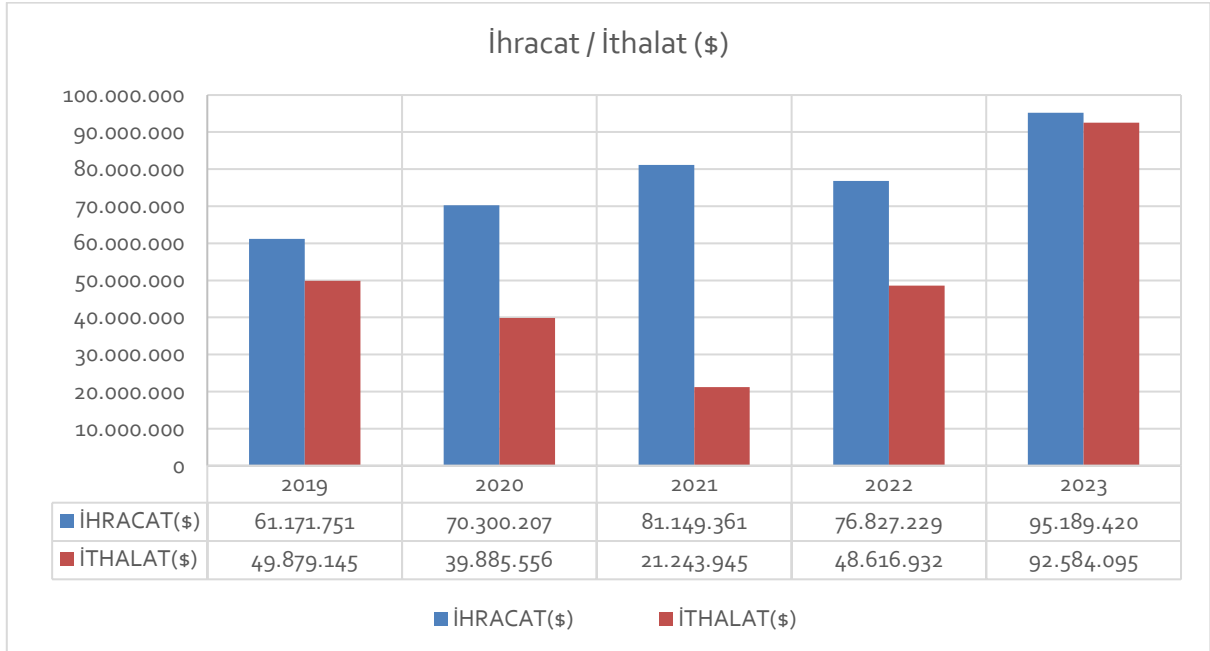

5. KOOPERATİFLERİN DIŞ TİCARET VERİLERİ

Kooperatiflerin dış ticaretine ilişkin veriler yıllar itibariyle incelenmiş ve ulaşılan sonuçlara aşağıda yer verilmiştir. 2019 yılında kooperatiflerce yapılan ihracatın toplam tutarı 61.171.751 \$ iken bu tutar 2023 yılı sonunda 95.189.420 \$'a ulaşmıştır. 2024 yılı Eylül ayı itibarıyla kooperatiflerce gerçekleştirilen ihracatın toplam tutarı ise 74.904.897 \$ olarak gerçekleşmiştir. Dış ticarete ilişkin veriler Bakanlığımız **Ticaret Araştırmaları ve Risk Değerlendirme Genel Müdürlüğü**'nden alınmıştır. Kooperatifler tarafından gerçekleştirilen ihracat tutarının yıllara göre değişimi Şekil-11'de gösterilmektedir.

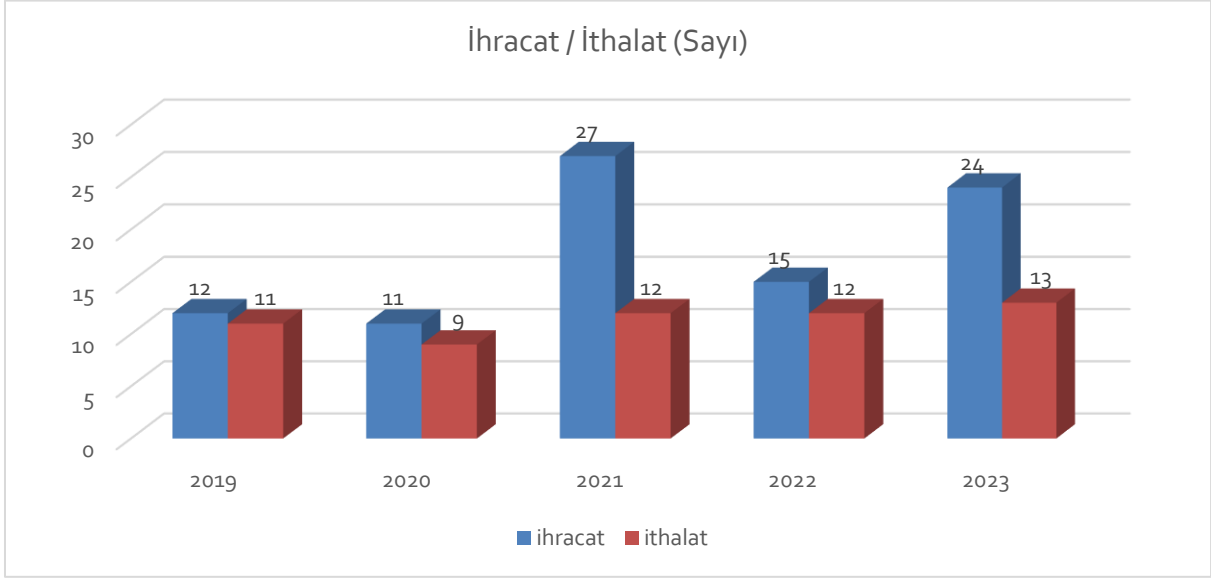
Şekil -11. Yıllara göre kooperatiflerce gerçekleştirilen ihracat ve ithalat tutarı (2019-2023)

2019 yılında ihracat yapan kooperatif sayısı 12 iken bu sayı 2023 yılı itibariyle 24'e yükselmiştir. Şekil-12'de ihracat yapan kooperatiflerin sayısının yıllara göre değişimi gösterilmektedir.

Şekil-12. Yıllara göre ihracat-ithalat yapan kooperatif sayısı (2019-2023)

5.1 Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına (BEC) Göre İhracat

Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına göre, 2023 yılında kooperatiflerce yapılan ihracatta en yüksek payı alan “tüketim malları”, 66 milyon dolar ile kooperatiflerin ihracatının yaklaşık %69’una tekabül etmektedir. Kooperatiflerin Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına (BEC) göre 2023 yılı ihracat tutarları Tablo-8’de gösterilmektedir.

Tablo-8. Kooperatiflerin Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına göre ihracat tutarları (2023)

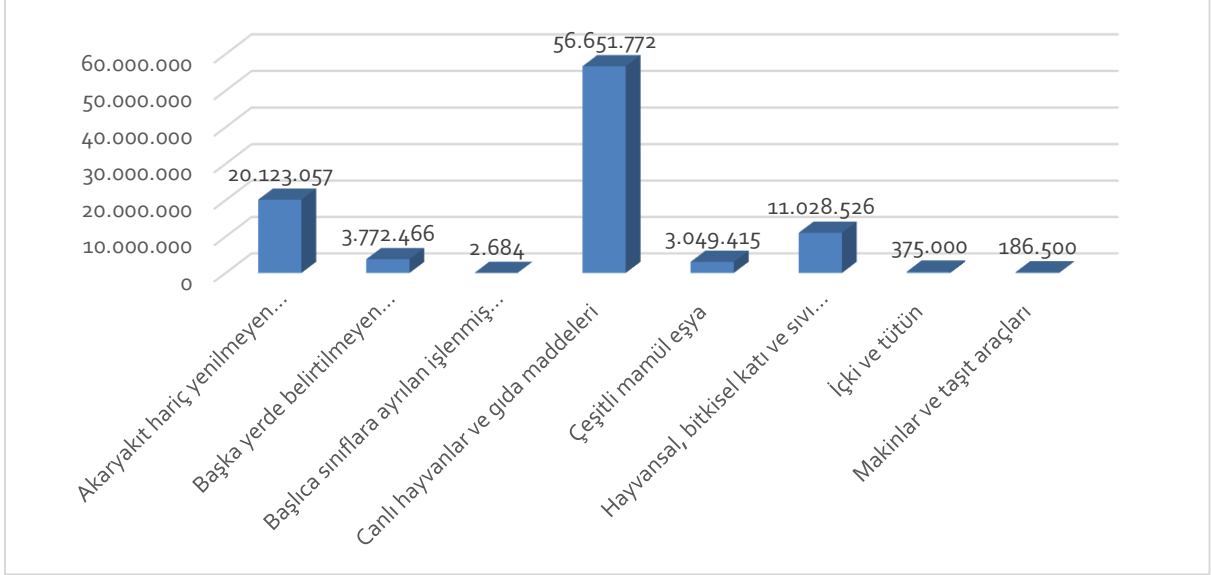
BEC_ADI	2022 KIYMET(\$)	2022 YIL İÇİNDEKİ PAY (%)	2023 KIYMET(\$)	2023 YIL İÇİNDEKİ PAY (%)
Hammadde (ara malları)	16.892.248	21,98	28.999.507	30,46
Tüketim malları	59.934.797	78,01	66.003.413	69,33
Yatırım (sermaye) malları	184	0,0002	186.500	0,19

5.2 Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına (SITC) Göre İhracat

Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına göre, 2023 yılında kooperatiflerce yapılan ihracatta en yüksek payı alan “canlı hayvanlar ve gıda maddeleri”, 57 milyon dolar ile kooperatiflerin ihracatının yaklaşık %60’ına tekabül etmektedir. Bunu, 20 milyon dolar ile “Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler” ve 11 milyon dolar ile “Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar, mumlar” takip etmektedir. Kooperatiflerin Geniş Ekonomik Gruplar Sınıflandırmasına (BEC) göre 2023 yılı ihracat tutarları Şekil-13’de gösterilmektedir.

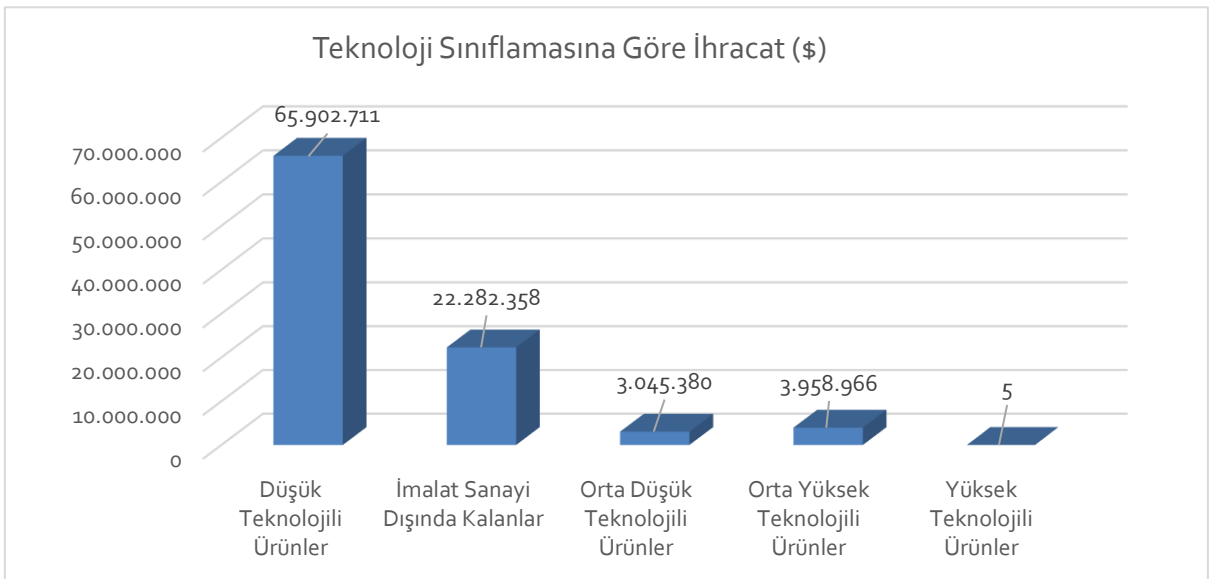
Şekil -13. Kooperatiflerin Uluslararası Standart Ticaret Sınıflamasına (SITC) göre ihracat tutarları (2023)

5.3 Teknoloji Sınıflamasına Göre İhracat

Teknoloji Sınıflamasına göre, 2023 yılında kooperatiflerce yapılan ihracatta en yüksek payı alan “*düşük teknoloji ürünler*”, 66 milyon dolar ile kooperatiflerin ihracatının yaklaşık %69’una tekabül etmektedir. Bunu, 22 milyon dolar ile kooperatiflerin yıl içi toplam ihracatının %23’üne tekabül eden “*imalat sanayi dışında kalan ürünler*” takip etmektedir. Kooperatiflerin Teknoloji Sınıflamasına göre 2023 yılı ihracat tutarları Şekil-14’te gösterilmektedir.

Şekil -14. Kooperatiflerin Teknoloji Sınıflamasına göre ihracat tutarları (2023)

5.4 Ülkelere Göre İhracat

Kooperatiflerin 2023 yılında en çok ihracat yaptığı üç ülke **Rusya**, Almanya ve İngiltere olmuştur. (sırasıyla %22,1, %17,9 ve %17,7) Kooperatiflerin yıl içerisinde en çok ihracat yaptığı 10 ülkeden yaptığı ihracat tutarı ile bu 10 ülkenin kooperatiflerin toplam ihracatındaki payına Tablo 9'da yer verilmiştir.

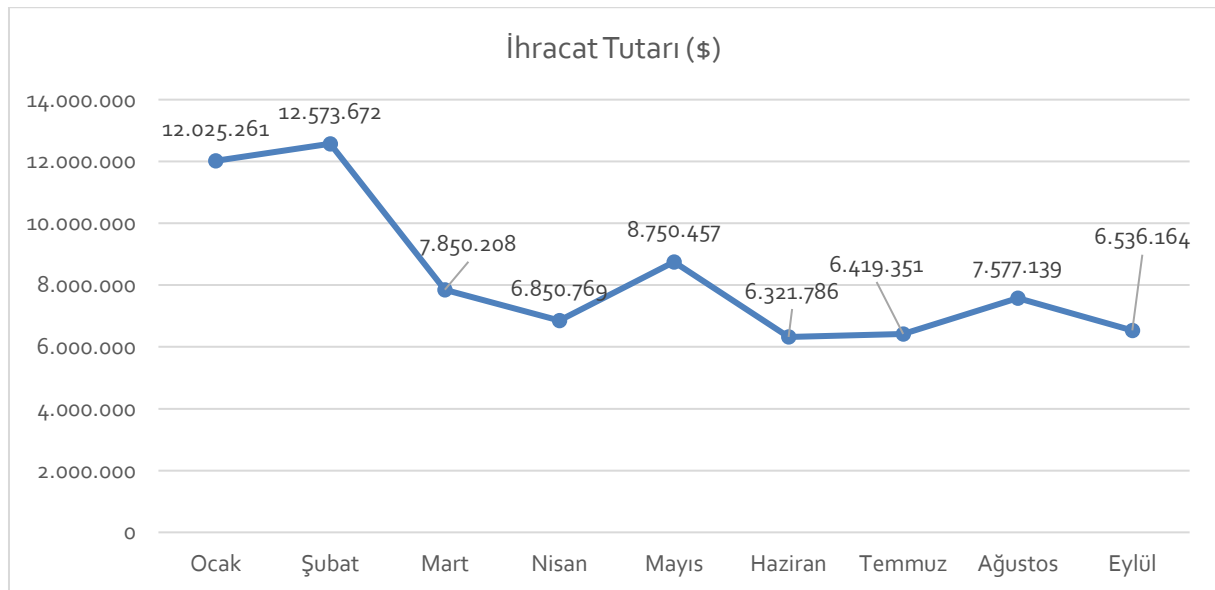
Tablo-9. Kooperatiflerin en çok ihracat yaptığı 10 ülke (2023)

ÜLKE ADI	KIYMET (\$)	YIL İÇİNDEKİ PAY (%)
Rusya	16.323.938	22,1
Almanya	13.207.030	17,9
İngiltere	13.039.797	17,7
İtalya	8.186.258	11,1
Fransa	6.503.137	8,8
ABD	3.705.765	5,0
Ukrayna	3.336.271	4,5
Kanada	3.266.119	4,4
Japonya	3.158.702	4,3
Avustralya	3.046.596	4,1

5.5 2024 Yılı Mevcut Durum

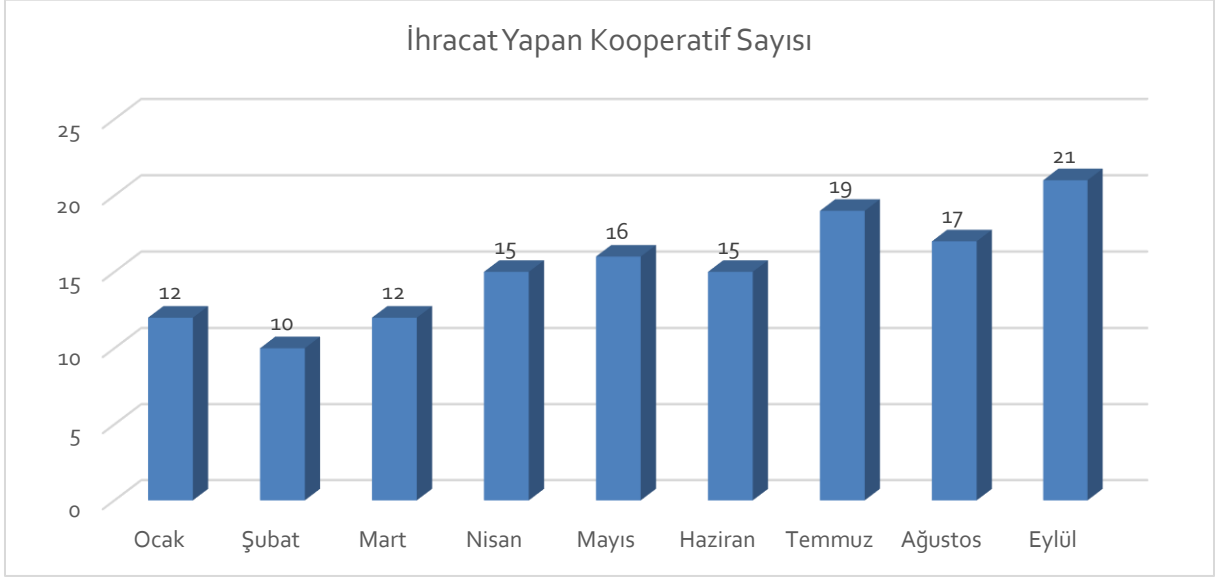
2024 yılının ilk 9 ayı itibarıyla kooperatiflerce gerçekleştirilen ihracatın toplam tutarı **74.904.897 \$** olmuştur. 2024 yılı ilk 9 ay itibarıyla kooperatiflerce yapılan ihracat tutarları Şekil-15'te, aylara göre ihracat yapan kooperatif sayıları ise Şekil-16'da gösterilmektedir.

Şekil-15. 2024 yılı içerisinde aylara göre kooperatiflerce gerçekleştirilen ihracat tutarı (Ocak-Eylül 2024)

Şekil-16. 2024 yılı içerisinde aylara göre ihracat yapan kooperatif sayısı (Ocak-Eylül 2024)

AÇIKLAMALAR

Bültende yer alan Kooperatif verileri “Kooperatif Bilgi Sistemi (KOOPBİS)” ve Dış Ticaret verileri “Genel Ticaret Sistemi (GTS)” esas alınarak hazırlanmıştır.

YASAL UYARI

Bültende yer verilen görüş ve değerlendirmeler, hiçbir kişi, kurum veya kuruluşa herhangi bir taahhüt içermemekte olup, sadece bilgi amaçlıdır. Bültende yer alan bilgiler, kaynak gösterilmek suretiyle yayımlanabilir; ancak bu bilgiler ticari amaçlarla kullanılamaz. Bültendeki bilgilerin telif ve diğer her türlü hakkı Ticaret Bakanlığı'na aittir.

Ticaret Bakanlığı, Bültende yer alan bilgi, görüş ve değerlendirmelerin doğru, değişmez ve eksiksiz olması konusunda hiçbir taahhüt ve sorumluluk kabul etmez. Bültendeki bilgilerin yanlış veya eksik kullanımı veya yorumlanması sonucunda Ticaret Bakanlığı'na hiçbir kusur veya sorumluluk yüklenemez. Tabloda yer alan rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Ticaret Bakanlığı, Bültende yer alan bütün bilgileri ve tasarımı önceden bildirimde bulunmaksızın değiştirebilir veya Bültenden kaldıracaktır.